

РОЗДІЛ 6 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Пашковський М.І.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНИХ (УРЯДОВИХ) АГЕНТІВ З ПИТАНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Відповідно до статті 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція, ЄКПЛ) держави-учасниці Конвенції гарантували кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в Конвенції. Така гарантія, зокрема, передбачає зобов'язання держав-учасниць не лише виконувати остаточні рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суду, Страсбурзького суду) в будь-яких справах, у яких вони є сторонами (ст. 46 Конвенції), але й застосовувати в межах їх юрисдикції Конвенцію та відповідну практику Страсбурзького суду (ст. 53 Конвенції). Україна визнала обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції (п. 1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР). Крім того, на суди України покладено обов'язок застосовувати при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права (ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV), що, зважаючи на поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124 Конституції України), включає до кола суб'єктів, зобов'язаних застосовувати Конвенцію та практику Суду, по суті усіх правозастосувачів.

З іншого боку виконання рішень Страсбурзького суду та застосування його практики вимагає відповідного інституціонального забезпечення. В Україні таким інститутом є Орган представництва – орган, відповідальний за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та координацію виконання його рішень (наразі це – Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини). Постає питання, чи забезпечує в повній мірі інститут урядового агента з питань Європейського суду з прав людини ефективне виконання рішень Суду та застосування його практики, особливо в межах законотворчого процесу?

Очевидно, що такий урядовий агент є відповідальним за вирішення індивідуальних звернень до Страсбурзького суду на стадії комунікації скарг шляхом укладання мирових угод або односторонніх декларацій. Ці та інші питання вказують на необхідність порівняльно-правового дослідження інституту національних (урядових) агентів з питань Європейського суду з прав людини, виокремлення найбільш оптимальних моделей як власне організації урядового агента, так і процедури його діяльності.

Зокрема, в одній з резолюцій Парламентської асамблеї Ради Європи було підняте питання про «...створення національного органу, відповідального виключно за виконання судом рішень, для того, щоб уникнути конфлікту обов'язків представника Уряду в Суді» та про «...необхідність підвищення ролі національних парламентів у частині контролю за ефективністю дотримання положень стандартів Конвенції на національному рівні» (Resolution 1914 (2013) Ensuring the viability of the Strasbourg Court: structural deficiencies in States Parties §§ 7.1.3, 8).

Доповідач Комітету з правових питань та прав людини ПАРЕ С. В. Ківалов вказав на можливий конфлікт інтересів, який виникає коли урядовий агент з питань, пов'язаних з Європейським судом з прав людини, несе відповідальність як за представництво уряду у Суді, так і за виконання рішень суду, у зв'язку з чим запропонував запровадити на національному рівні нову посаду – посаду агента з виконання рішень Європейського суду з прав людини, доручивши йому: авторитетно систематизувати і узагальнювати прецедентне право Страсбурзького суду; надавати допомогу при здійсненні нагляду за виконанням рішень Суду з боку відповідних органів, зокрема шляхом парламентського контролю; здійснювати аналіз і перевірку причин, що призводять до порушень Конвенції, зазначених у постановах Суду; забезпечувати вжиття у державі заходів індивідуального і загального характеру, в тому числі шляхом розробки законопроектів, спрямованих на те, щоб законодавство держав відповідали положенням Конвенції і прецедентного права Суду (Ensuring the viability of the Strasbourg Court: structural deficiencies in States Parties: Report Committee on Legal Affairs and Human Rights, Rapporteur: Mr Serhii KIVALOV. Doc. 13087 07 January 2013, § 50).

Уявляється, що метою порівняльно-правового аналізу інституту національного (урядового) агента (в широкому розумінні цього поняття, як суб'єкта – посадової особи чи державного органу, системи органів, відповідального в національній правовій системі за організацію виконання рішень ЄСПЛ та застосування його практики, є виявлення загальних та особливих (окремих) рис в інституціональній організації урядового агента, предметі його компетенції, а також повноваженнях. Перед таким порівняльно-правовим аналізом мають бути поставлені такі завдання: аналіз та систематизація нормативної (міжнародної та національно-правової)

регламентації організації та діяльності урядового агента з питань Європейського суду з прав людини; типологізація урядових агентів; еволюція (діахронічний аналіз) інституту урядового агента в державах зі структурними/системними недоліками; визначення можливих напрямів вдосконалення і розвитку українського законодавства, що регламентує порядок виконання рішень ЄСПЛ та застосування його практики.

Як об'єкти порівняльно-правового аналізу слід розглядати не лише національне та міжнародне право, що регулюють правовий статус вказаних урядових агентів та процедуру виконання рішень ЄСПЛ та застосування його практики, але й кращі практики діяльності урядових агентів.

Методологічною основою проведення аналізу є порівняльно-правовий метод дослідження, особлива увага при цьому має бути приділена не лише нормативному, але й проблемному і функціональному порівнянню як дослідженню правових засобів та способів вирішення схожих або однакових соціальних і правових проблем різними правовими системами (А. Х Саїдов).

Вважаємо, що результатом порівняльно-правового дослідження інституту урядового агента з питань Європейського суду з прав людини має стати не лише знання про типи таких урядових агентів, міжнародно-правовий та національно-правовий статус, але й створення правового атласу урядових агентів з питань ЄСПЛ, який має підтримуватися в актуальному стані та стати орієнтиром розвитку системи національних засобів та способів виконання рішень Страсбурзького суду та застосування його практики.

Зелинская Н. А.

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
профессор кафедры международного права и международных отношений,
доктор юридических наук, профессор*

ТРАДИЦИОННЫЕ ЦЕННОСТИ И РЕЛИГИОЗНАЯ СВОБОДА: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ ДИСКУРС

Вопрос о том, каким образом традиционные ценности, лежащие в основе международных прав человека, способствуют поощрению и защите прав человека в целом, породил острую научную и политическую дискуссию. В Резолюции 16/3 «Поощрение прав человека и основных свобод благодаря более глубокому пониманию традиционных ценностей человечества», принятой Советом по правам человека 24 марта 2011 г., подчеркивается, что «все культуры и цивилизации в своих традициях, обычаях, религиях и верованиях имеют общий набор ценностей, принадлежащих всему человечеству, и что эти ценности вносят важный вклад в развитие норм и стандартов в области прав человека» (Док. ООН (UN Doc. A/HRC/RES/16/3).